

Avsnitt 60: Tillgänglighet och delaktighet för elever med intellektuell funktionsnedsättning

INFORÖST: Vi på Specialpedagogiska skolmyndigheten arbetar för att alla barn, elever och vuxenstuderande oavsett funktionsförmåga ska nå målen för sin utbildning. I podden förklarar, fördjupar och diskuterar vi specialpedagogik och ger goda råd till dig som arbetar i, eller har barn som går i förskolan och skolan.

ERIKA: Hej och välkomna till Specialpedagogiska skolmyndighetens podd Lika värde. Vi spelar in den här podden på distans och det kan påverka ljudkvaliteten. I dag ska vi prata om elever som går integrerade, det vill säga elever med intellektuell funktionsnedsättning som tillhör grundsärskolans målgrupp och läser i grundskolan, men då följer grundsärskolans läroplan. Och det här innebär då att man som lärare i sin klass har elever som läser enligt två kursplaner. Och för att det här ska fungera på ett bra sätt så behöver det finnas förutsättningar för läraren och tillgång till både verktyg, kompetensutveckling och resurser för att kunna skapa social och pedagogisk tillgänglighet. Och i dagens samtal ska vi prata om just det här. Hur skapar man en tillgänglig lärmiljö när det kommer till elever mottagna i grundsärskolan som är integrerad i grundskoleklass? Och vilket stöd behöver lärare som har det uppdraget? Jag heter Erika Bergman och arbetar i vanliga fall som pressekreterare på Specialpedagogiska skolmyndigheten, och med mig i samtalet har jag Linda Peterson Bloom, rådgivare på Specialpedagogiska skolmyndigheten och doktorand. Och Daniel Östlund, docent vid högskolan i

2021-07-07

Kristianstad, som forskat kring elever med intellektuell funktionsnedsättning och grundsärskolan. Varmt välkomna hit.

DANIEL: Tack så mycket.

LINDA: Tack, tack.

ERIKA: Och vi ska prata om det som kallas tillgänglig lärmiljö i dag. Och innan vi går vidare i samtalet så skulle jag vilja att vi redde ut vad det är som ryms i det uttrycket. Tänkte du kan få börja, Linda.

LINDA: Mm. Man kan säga så här då, att det handlar om hur väl en verksamhet, eller en organisation, fungerar för ... Och i det här fallet då, alla elever som befinner sig där. Och vi brukar trycka på att det här med tillgänglighet, eller tillgänglig lärmiljö, är en förutsättning för inkluderande skola, eller att de behöver fungera för att vi ska ha en inkluderande skola. Vi bryter också ner tillgänglighet eller tillgängliga lärmiljöer i tre delar, och det är för att synliggöra och underlätta. Och de tre delarna, eller dimensionerna, är då de pedagogiska, sociala och fysiska. Och när vi då bryter mer tillgänglighet eller tillgängliga lärmiljöer i de här tre delarna, så blir det också lättare att fånga och identifiera och se att vi har anpassningar, stöd och strategi inom den pedagogiska lärmiljön, sociala och fysiska. Det vi annars brukar säga, att det hamnar lätt fokus på den fysiska lärmiljön. Och sedan så, tillgänglighet, eller tillgänglig lärmiljö, kan vara eller kanske bör vara en del av det systematiska kvalitetsarbetet. Och att man där tänker på att det ryms inom alla de här tre välkända begreppen som

organisationsnivå, gruppnivå och individnivå. På alla de tre delarna behöver man tänka in eller ... Kan man tänka in, ska man tänka in tillgänglighet.

ERIKA: Mm. Vad säger du, Daniel? Är det någonting som du vill lägga till?

DANIEL: Nej, men jag tänker också, det som vi har längst i erfarenhet av att arbeta med, är egentligen den fysiska tillgängligheten som det har funnits lagstiftning runtomkring sen i alla fall sen 70-talet. Om att när vi bygger och hur vi bor och såna här saker med att det ska bygga på att miljön ska vara tillgänglig för alla, så även då i skolor fysiskt sett. Men som sagt, vi ... Fortfarande behöver lära oss mer om det här med den pedagogiska sociala tillgängligheten som vi i forskningen behöver titta mer på brett och på djupet. En annan aspekt av detta är också att ... Jag tänkte med rättighetsperspektivet, och det är det här med att bristande tillgänglighet är sedan några år tillbaka en grund för diskriminering. Så att lagen ställer ganska höga krav på detta också med att skolan ska vara tillgänglig, och då utifrån alla de här perspektiven som vi tar upp här. Pedagogiska, det sociala och det fysiska. Så att jag tänker också det, en viktig sak man också kan falla tillbaka på, det här med att det också finns ett rättighetsperspektiv i detta, och så finns juridik som i viss mån reglerar det här med tillgängligheten.

ERIKA: Mm. Jag tänker, Daniel, du har mångårig erfarenhet av att arbeta med frågor som rör elever med intellektuell funktionsnedsättning, både från att ha jobbat i skolan till att nu forska kring de här frågorna inom det

specialpedagogiska fältet. Hur ser du att arbetet med just tillgänglig lärmiljö har utvecklats under den här tiden som du har varit verksam i de här frågorna?

DANIEL: Jag skulle vilja säga att utvecklingen har varit ... Den har pekat uppåt, säger jag, sedan 90-talet när jag började arbeta med de här sakerna. Och medvetenheten runtomkring, hur man kan arbeta med att tillgängliggöra lärmiljön för ett vidare spektra av elever, har utvecklats enormt mycket, skulle jag vilja säga, i alla skolformer. Det som var ganska mycket standard i den verksamhet som jag arbetade i på 90-talet med till exempel bildstöd, vi använde olika typer av datorprogram som möjliggjorde att man skulle kunna kommunicera även om man inte hade något verbalt språk och såna här saker. Den typen av teknik och den typen av strategier för att göra miljön mer tillgänglig för fler elever, tänker jag, den har nått ut väldigt bra över en 20-årsperiod nu. Och det är välkänt att vi kan arbeta med de här sakerna för att göra just miljön både pedagogiskt, socialt och fysiskt mer tillgängligt för ett vidare spektra av elever. Men som sagt, där finns fortfarande saker kvar att göra såklart

ERIKA: Mm. Så det är ett större utbud, helt enkelt då, som man har tillgång till i dag?

DANIEL: Ja, men absolut. Och jag tänkte inte minst den tekniska utvecklingen med att vi ... Det som vi tidigare behövde ha fem, sex olika hjälpmedel för att det skulle bli en god tillgänglighet för en elev, det kan vi i dag samla i en liten platta. Så att det är stor skillnad. Det har hänt enormt mycket genom att vi har fått tillgång till en digital teknik som gör det möjligt för fler elever till delaktighet i flera

olika situationer. De har möjlighet att ta med sig sitt hjälpmedel på ett annat sätt.

ERIKA: Men vad är viktigt att tänka på när det handlar om att skapa tillgänglig lärmiljö för elever med intellektuell funktionsnedsättning? Hur kan man både tänka och arbeta om man som lärare har elever som går integrerade? Vad säger du, Linda?

LINDA: Jag tänker att det är viktigt att tänka in eleven som då går integrerat i planeringen, så att man redan från början har en tanke på hur man ska lägga upp undervisningen där alla eleverna är inkluderade. Så att inte de här eleverna är någonting som man sen planerar för i efterhand. Det tycker jag nästan är det kanske viktigaste som man behöver tänka på. Men också det här att det finns en variation av anpassningar, stöd och strategier i klassrummet.

ERIKA: Mm. Vad skulle det kunna vara för typ utav variation i såna fall?

LINDA: Det handlar då om, tänker jag, att när man får ... Att man har olika elever i sitt klassrum, så man redan där tänker in att det här som jag presenterar nu, att jag kan presentera det på olika sätt, mer konkret eller att materialet som vi använder kanske är mer konkret eller laborativt, eller att vi förklarar på andra sätt. Eller om vi ska jobba med ett särskilt tema, att vi har byggt in den här ... Så att alla eleverna kan få ta del av det med det stödet som man behöver. Och det kan se olika ut, tänker jag, vilka anpassningar och stöd det är som man behöver. Så att det

behöver man också tänka in så att man verkligen tillgodoser alla elevernas behov.

ERIKA: Vill du lägga till någonting, Daniel? Någonting som du kommer att tänka på?

DANIEL: Ja, det jag tänker på, förutom allt det som Linda har sagt, det är dels detta med att bygga en god relationen med eleven, eller eleverna, som det rör sig om och som läser enligt andra kursplaner. Det tänker jag är basen. Att lära känna elevens styrkor och de utmaningar som finns i lärarnas ... Att lära känna det på ett bra sätt. Det underlättar jättemycket då, när man ska förverkliga det i pedagogisk praktik. Sen den andra aspekten, som jag också tycker är väldigt viktig, det är just det att arbeta med den sociala sidan med lärandet för eleven och att eleven får en självklar plats. Linda förklarar det som att det ska inte bli någonting som man anpassar i efterhand för att det är en elev som har en intellektuell funktionsnedsättning och som läser enligt en annan läroplan. Utan jag tror att en viktig framgångsfaktor i det här sammanhanget, det är att tänka att den här eleven är en självklar del av gruppen, den läser enligt en annan läroplan, det är så det är, det ingår i den här naturliga variationen av olikheter som vi hittar i varje klass, att vi har elever med olika behov. Om just den här eleven, eller om det handlar om fler elever, har det här behovet som gör det möjligt då för dem att läsa enligt en annan läroplan som då är anpassad utifrån den specifika funktionsnedsättningen. Det blir också väldigt betydelsefullt att läsa in sig lite ordentligt på styrdokumentet, inte bara tänka att, nej, men de eleverna kan hänga med på det som vi arbetar med enligt

grundskolans läroplan, vi gör ungefär samma saker. Utan lägga läroplanen bredvid varandra och titta, vilka aspekter finns det här som tangerar varann. Är det så att man tillgodoser och säkerställer att man faktiskt täcker av de mål som finns i den läroplanen också, i möjligaste mån knyter det till det som man gör i gruppen generellt ett. Det tänker jag är en viktig ... Att lära känna det här styrdokumentet som man då kanske inte har så mycket vana av att arbeta med sen tidigare, eventuellt titta på vilka likheter och skillnader som finns och så långt som möjligt koppla ihop läroplan så att undervisningen blir till en helhet för alla elever.

ERIKA: Men det du beskriver nu, Daniel, är det lätt eller svårt? Jag tänker det här att lägga två läroplaner bredvid varandra, skiljer de sig åt mycket eller hur ser det ut?

DANIEL: Det är såklart skillnader, det är det. Och det är en del skillnader också i timplanerna som kan göra det lite mer komplext såklart. Elever som läser enligt grundskolans läroplan har en högre andel av timmar i vissa ämnen, bland annat de estetiska och hem- och konsumentkunskapen till exempel. Det är lite färre ämnen i språkämnen och så. De har dessutom inte möjlighet att välja till ett språk från årskurs sex och så än så länge. Där finns förslag i den här utredningen som kom här för ett par månader sen, alla elevers möjlighet att nå kunskapskraven, som ger förslag i den riktningen så att man ska underlätta för att elever ska kunna läsa utifrån olika kursplaner i samma klassrum. Så att man ska underlätta för lärare att undervisa utifrån olika dokument, helt enkelt. Men skillnaderna är inte jättestora,

som jag ser det, det finns väldigt många likheter i ämnena.
Som jag ser det bygger de väldigt mycket på varandra.

ERIKA: Jag tänker ändå att det är ... Jag skulle vilja säga, att det ...
Jag kan föreställa mig att som lärare, det blir någonting nytt
man behöver kanske lära sig tänka på att förhålla sig kring.
Men vad är det då man behöver för stöd och
förutsättningar? Från skolledning, från elevhälsan, är det
fler som behöver agera och stötta i det här uppdraget? Vad
tänker ni om det?

LINDA: Jag tänker att man absolut behöver ha stöd och
förutsättningar. Jag tänker att skolledningen eller rektor då
har ... Behöver ge förutsättningar för det här. Och det kan
handla om att man är ... I en kanske större kommun, att det
finns nätverk där lärare som har integrerade elever, träffas
och pratar för att ge varandra stöd och utbyta erfarenheter.
Så nätverk tycker jag är oerhört viktigt. Men också i mindre
kommuner, att man försöker få till det här. Och inte att
förglömma att man inte arbetslaget också får tid och
möjlighet att diskutera och ... Precis som Daniel säger, att
det kanske absolut första steget, och det viktigaste, är att
titta i läroplanerna, att jämföra för att kunna verkligen
anpassa och få in elever som är integrerade från början. Och
vi vet också att det är många utav de här klasserna ... Att
det finns assistenter eller resurs, eller pedagogisk resurs och
så vidare. Och då behöver man också, både lärare och
resurs, behöver också prata sig samman om vad det är man
ska göra och vad det är man ser och så vidare. Så att jag
tänker att förutsättningarna behöver finnas på många plan.

2021-07-07

Men så nätverk, erfarenhetsutbyte ... Och då är en förutsättning i det ... Är egentligen att få tid att göra det.

ERIKA: Vad säger du, Daniel? Vad ser du att det behöver finnas?

DANIEL: Nej, jag tycker Linda summerade detta väldigt bra. Tid är jätteviktigt, kompetens, bygg nätverk, ta stöd av lärare som har den här erfarenheten sen tidigare. Och finns det inte lärare som har arbetat just specifikt med individintegrerade elever tidigare att tillgå, så ta stöd av någon som har erfarenheter av att arbeta i kanske då mer renodlade grundsärskolade grupper. Där finns jättemycket kompetens att hämta från den gruppen och de kan bli ett stöd in i det här arbetet. Sen är det också lite grann om det är så att barnet som man möter har kontakt med barn- och ungdomshabilitering till exempel, så finns där också väldigt mycket kompetens. Så där blir också lindat ihop det här med nätverket. Det kan också bli en viktig del i nätverket. Och sen ska vi såklart inte heller glömma, apropå nätverk, föräldrarna och vårdnadshavarna som kan bli en enormt viktig resurs inom det här arbetet som ger oss möjligheter att lära känna barnet, utifrån inte bara hur det fungerar i den institutionella miljön utan hur det fungerar i hemmet och i vardagen tillsammans med föräldrarna som ... Det är till jättestor hjälp för oss när vi ska in i sånt här arbete.

ERIKA: Vad tycker ni ... Ni trycker båda två på just egentligen ... Att det behöver finnas tid att då jobba på det här sättet, att jobba tillsammans och utvecklas och lära sig med andra som pedagogerna-situationen. Det verkar som att det är en nyckelfråga.

- LINDA: Mm. Absolut.
- DANIEL: Ja, men absolut. Det kollegiala här är jätteviktigt. Och är det så att man inte lyckas få tag på någon med erfarenhet på det sättet som vi kanske har beskrivit, att man kan få handledning, så tänker jag också att man ska sätta också stor tillit till den egna kompetensen man har i skolan. Det här är elever som är ... Elever faktiskt i många gånger i stor utsträckning som andra elever, där finns liknande behov och så vidare. Men man kan hela tiden lära sig om det är så att det finns specifika saker, man behöver lära sig nytt runtomkring även om man inte då har den här erfarenheten kring elever med intellektuell funktionsnedsättning sen tidigare. Det finns resurser bland annat då hos SPSM men också Skolverket till exempel.
- LINDA: Precis, och jag tänker att man kommer faktiskt ganska långt med att om man börjar att prata om vad det står i läroplanerna och jämföra, så har man bra grund att utgå ifrån. Så de samtalen kan man ... Egentligen kan man börja utan ... Även om det inte finns något direkt stöd inkopplat eller så, man ... Jag tror att man kommer väldigt långt med att botanisera och gräva ner sig, och förkovra sig och jämföra och fundera på hur vi ska få ihop det här.
- ERIKA: Mm. För det behöver man också tid, tänker jag då.
- LINDA: Absolut, tid är centralt.
- ERIKA: Om man som lärare vet att man ska undervisa elever som då läser enligt en annan kursplan, enligt grundsärskolans kursplan, vad skulle ni råda att man börjar någonstans? Jag tycker att du var lite inne på det, Linda, tidigare, just det här

att verkligen ta sig tid och se och lägga de båda planerna bredvid varandra.

LINDA: Mm, nej, men precis. När jag arbetar som rådgivare och jag möter de här frågeställningarna, så är det faktiskt det första rådet som jag ger. Att lägga dem, precis som Daniel sa, intill varandra, prata och få ihop det till en helhet. Jag tänker fortfarande att man kommer långt med det. Och sedan så blir det också en, som Daniel sa, att lyssna på föräldrar och inhämta kunskaper från dem. De bitarna finns egentligen redan på plats, men att man gör det väldigt aktivt. De sakerna tycker jag kanske att det är det absolut viktigaste att man börjar med. Och att fråga eleverna, att hämta och samla information ifrån elevens perspektiv naturligtvis.

ERIKA: Mm, vad säger du, Daniel?

DANIEL: Nej, jag har egentligen inte mycket att tillägga, jag tycker Linda summerar upp detta väldigt bra. Lyssna på eleven, nätverka med vårdnadshavarna, ta dig tid att sätta dig in ordentligt i de olika dokumenten. Lagg dem bredvid varandra, titta på likheter, titta på vilka skillnaderna är och fundera över hur du kan omsätta det i pedagogisk praktik. Ha en tillit till din egen kompetens, skulle jag också vilja säga, i de här frågorna.

ERIKA: Har ni i era olika ... Båda olika sätt att vara aktiva i de här frågorna, stött på goda exempel som ni vill lyfta när det kommer till att jobba med tillgänglig lärmiljö i det här sammanhanget? Och vad är det ni har sett att finns för utmaningar också, som man på något sätt behöver vara beredd på att se till att det går att jobba med?

DANIEL: Jag har absolut sett goda exempel på att det har fungerat väldigt väl med elever som läser integrerat. Och återigen, jag brukar komma tillbaka till det, en förutsättning för det, tycker jag, är att man i de sammanhangen har jobbat väldigt, väldigt mycket. Man skapar ett gott socialt klimat runtomkring den gruppen där den här eleven, eller eleverna, finns. Det vill säga att eleven ingår i gruppen som en elev som alla andra. Där eleven känner framför allt en tillhörighet i gruppen, man har byggt en samhörighet så där finns goda sociala relationer med eleverna, finns en acceptans för olikheter i gruppen. Det skulle jag säga är en god grund för att lyckas, om man ska säga så, det vill säga att eleven trivs och eleven får de utmaningar i sitt lärande som den har rätt till. Så att det tycker jag ... Jag stötte nyligen ... Eller nyligen, men för ett tag sedan, på ett sånt väldigt gott exempel där jag intervjuade vårdnadshavare till barn ... Där deras barn läser integrerat och ... Där var det en pappa till exempel som ... Det exemplet som han lyfte fram handlar egentligen inte om skolan, men det handlar om fritidssysselsättning där hans pojk då hade kunnat börjat gå på scouterna tillsammans med barn från klassen. Och han kunde gå dit utan något stöd, pappa kunde lämna och han kände sig trygg med att kamraterna fanns med, de visste hur hans pojke fungerade i olika situationer, kunde vara ett aktivt stöd där också för scoutledarna. Och han uttryckte det som att det var någonting som han aldrig hade trott skulle fungera när de då hade gått igenom det här med att pojken fick sin diagnos och så vidare. Han hade sett framför sig att det här kommer aldrig att fungera med fritidsaktiviteter och så som det kan göra för andra barn. Men med stöd då av att han fanns i det här sammanhanget och där man då hade

arbetat med acceptans i gruppen, framför allt i skolmiljön. Så fick det också de här goda effekterna på fritiden. Så att det tänker jag är ett gott exempel.

LINDA: Men precis, jag kan bara hålla med. Men jag tänker också att ... Andra saker, om jag då ska lägga till någonting, som jag har sett. Det är just när man lyckas få till den här gemensamma planeringen och hur man ska lägga upp undervisningen. Men också den gemensamma bedömningen, att man faktiskt samtalar om det här med bedömning och hur eleven visar sina kunskaper och kunnande på. En annan sak som jag också har tänkt på, som jag ofta tycker man kan se som ett gott exempel, det är när man lyckas tänka igenom hela skoldagen. För jag tycker ofta att man möter ... Att man kanske lyckas i vissa delar, men när vi tänker utifrån helheten, att hela skoldagen behöver fungera och alla moment som ingår. Både det som händer i klassrummen men också det som är på rasten. Vi vet till exempel att många elever behöver stöd och anpassningar och hjälp med att hitta strategier på rasten eller måltiden, eller vad det nu kan vara. Så att man tänker in hela delarna. Då tycker jag att det fungerar allra, allra bäst.

ERIKA: Vad är det ni tycker har varit ... Eller vad är det ni ser att det kan finnas för utmaningar? Vad är det som det är extra viktigt att vara observant på, skulle ni säga?

DANIEL: Ja, nej, men det är dels detta med de timplanerna som skiljer sig åt i olika ämnen som blir en utmaning. Hur kan man hitta vägar i det så att inte det blir en praktik där eleven som har EF [?? 0:21:09] och läser enligt en annan läroplan blir

ett sidospår, så att säga, och får gå ifrån klassen väldigt mycket för att man har undervisning då i ämnen där man har mer undervisning, så att säga, än övriga elever. Och det är såklart en utmaning där att hitta då möjligheter för hur man kan integrera det i ett annat ämne i grundskolan. Ett annat, jag menar, det är utmaningar som vi oftast ser, är framför allt detta med social praktiken och att ... Detta ... Finns såklart risker. Jag tänker återigen på detta med att bygga en miljö där man har arbetat mycket med det här med acceptansen för varandra ... Är väldigt viktig. Då kan man bygga bort en del av de barriärer som annars kan finnas.

ERIKA: Är det något särskilt som du tänker på, Linda?

LINDA: Nej, men jag håller såklart med i det som Daniel säger. Jag tänker igen också det där när vi ser att inte förutsättningarna finns för lärarna, så blir det också en utmaning. För annars så får man svårt att planera in och allt egentligen det som Daniel och jag har sagt här, att det är också väldigt, väldigt, viktigt och det blir också problematiskt då när det inte finns.

ERIKA: Mm. Så det bygger på att man har skapat de förutsättningarna? Gett lärarna det utrymme, så att säga, vad gäller tid och kompetensutveckling, och också då kanske tillgång till det här kollegiala lärandet som ni beskriver.

LINDA: Mm.

DANIEL: Ja, men absolut. Rimliga villkor i sin yrkesutövning är också basalt för att det här ska bli lyckat. För det ska man inte sticka under stol med och säga att det utgör en liten extra utmaning såklart att undervisa utifrån två läroplaner i

samma klassrum. Samtidigt som jag tänker också att det är en väldigt spännande och intressant utmaning och så, men man måste få goda förutsättningar för att kunna bedriva det arbetet. Det är helt basalt. Det får inte bli en sak som läggs ovanpå allting annat och som gör då att det bidrar till stress och såna här saker som det kanske då kan göra, utan det måste finnas goda förutsättningar för att bedriva det arbetet. Annars är det inte schyst mot någon.

ERIKA: Jag tänker, vi ska alldeles strax avsluta det här samtalet, men jag skulle också vilja att vi ... Höra vad ni tänker och hur ni skulle vilja beskriva vad det betyder och gör för skillnad för eleverna som läser enligt grundsärskolans läroplan, och då gör det på det här sättet, integrerat i en grundskoleklass. Vad är det det skapar för de individerna?

DANIEL: Det jag tycker ... Om vi lyssnar av en del av den forskning som har gjorts som detta med hur elever upplever detta med att finnas i ett vanligt sammanhang med andra elever som är i ungefär samma ålder, eller att de går i en renodlad grundsärskolegrupp. För vissa är det bästa alternativet att gå i en mer renodlad grupp, men det måste bygga på en ordentligt gjord pedagogisk utredning och att man framför allt lyssnar till eleven, hur eleven vill ha det. Med det som det framför allt bidrar till det är kanske det att man undviker en del av de här riskerna som vi har kunnat se när vi har de här specialverksamheten. Man kan uppleva det som negativt att bli förknippad med den här gruppen. Vi har en del såna beskrivningar i en del forskning där man har forskat om delaktighet, till exempel då elever med intellektuell funktionsnedsättning. Att elever kan uttrycka det, att man

upplevt det som jobbigt att behöva gå i en specifik grupp och såna saker. Och genom att läsa integrerat så kan vi komma runt det lite grann. Det handlar trots allt att se som ... Den här läroplanen är rättighet som man har utifrån att man har den här funktionsnedsättningen och att därigenom få mål som är anpassade utifrån ens förutsättningar. Vi vet att det är inte så jättemånga som läser integrerat, det är runt 20 procent och det har legat ganska statiskt över tid nationellt sätt. Sen är variationerna stora mellan kommuner, en del kommuner har betydligt högre och en del har också lägre än de här 20 procenten. Men det sociala sammanhanget som man får tillgång till, skulle jag betona, det är också någonting som bidrar till övriga elever som finns i gruppen, deras förståelse. Och att få den här erfarenheten av att ha en kamrat som inte helt och hållet liknar de själva.

ERIKA: Vad tänker du, Linda? är det någonting som du ...

LINDA: Nej, men jag håller med och det är viktigt att det här finns som ett fungerande alternativ för de elever som ... Där man då utifrån en pedagogisk utredning och utifrån elevens perspektiv ... Och föräldrars såklart, att det här är det bästa alternativet. Att då ska det finnas som ett välfungerande alternativ. Så att det är oerhört viktigt. Och sen så håller jag med Daniel också, att det är också spännande att vända på det här och säga att det här är någonting som ... Att ha en variation av klasskamrater är någonting som berikar för alla.

ERIKA: Mm. Med de orden tror jag att vi får ta och avrunda. Så jag vill säga stort tack till er, till Linda Peterson Bloom och Daniel Östlund, för att ni var med och delade med er av er

kunskap om hur man som verksamhet kan arbeta för att skapa en tillgänglig undervisning för elever med intellektuell funktionsnedsättning som då går integrerat. Och till er som har lyssnat och som vill fördjupa er mer i den här frågan så vill jag säga att ni kan gå in på vår webbplats spsm.se. Där finns mer information om både tillgänglighet, om intellektuell funktionsnedsättning, och där kommer ni också kunna hitta så småningom vårt studiepaket som särskilt handlar om att undervisa med dubbla läroplaner i klassrummet. Och på webben så finns också fler poddar som man kan lyssna på, med lite olika perspektiv och ämnen i fokus.

INFORÖST: Tack för att du lyssnat på Specialpedagogiska skolmyndighetens podd. Fler avsnitt kan du hitta på vår webbplats och där poddar finns. Om du vill veta mer om oss och vilket stöd vi erbjuder, gå in på vår webbplats spsm.se. följ oss även på Facebook, Twitter och Instagram.